

نقش گرگ از اسطوره تا تاتو

گلناز عابدینی^۱، احمد حیدری^۲، علیرضا سلمانانی انباردان^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر دانشگاه آزاد اسلامی واحد طبس

۲- عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد طبس

۳- دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

چکیده

انسان ابتدایی، گرفتار در جغرافیای محدود، به پاسخ پرسش های هستی شناسانه، پیرامون تبار خود و اینکه از کجا آمده است، نیازمند بود. از اینرو، در برخی نقاط با این گمان که گیاه یا جانوری خاص نیا و جد و تبار او است، برای آن گیاه یا جانور، سرشتی خاص تصور می کرد که به این عناصر با این تصور، در مطالعات ادیان، توتّم گفته می شود. از جانورانی که از دیرباز در فرهنگ های گوناگون به علت داشتن فضای زیستی مشترک با انسان، کاربرد توتمی داشته اند، گرگ ها بوده اند. با اینکه گرگ، در فرهنگ جهانی و ایرانی غالبا چهره منفی داشته و دارد و این ویژگی را در تولیدات فرهنگی در قالب کتاب، فیلم، مَتل، اشعار و... باز تولید کرده اند با واکاوی فرهنگ مردم می توان نشانه هایی از چهره ی مثبت، این جانور را باز شناخت. مطالعه ادبیات توتّم ها در اسطوره ها می تواند به تغییر نگاه، به منظور احترام به این جانور مهم در چرخه طبیعت کمک کند. توتّم ها، معمولا موضوع مراسم پرشور و تشریفات و آیین های خاصی قرار دارند که با کشیدن نقوش به روش های گوناگون بر روی بدن خود، سنتی را کم و بیش تحت نام خالکوبی (تاتو) حفظ کرده است. یکی از کاربردهای تاتو یا خالکوبی، بازنمایی باور ها و اعتقادات فردی و اجتماعی است و گرگ از نقوش پرکاربرد در تاریخ خالکوبی بوده است که می توان نگاه مثبت به این جانور را به عنوان توتّم از میان نقش های توتمی خالکوبی شده دریافت کرد. یافته های این مقاله نقش اسطوره گرگ و خالکوبی (تاتو) این جانور را در تمدن ها و فرهنگهای مختلف و نیز ادبیات فارسی به طور اجمال نشان می دهد.

واژگان کلیدی: توتّم، تاتو، اساطیر، گرگ، ادبیات

۱- مقدمه

توتّمیسم یکی از باورهای انسان بدوی قبل از رسیدن به دوران دین باوری متأخر است که بر اثر آن، رفتاری در قالب آیین ها، سنت ها و کنش گری فردی و گروهی که به گونه مشترک بر اهمیت گیاه یا جانور تاکید می ورزد. بسیاری از دانشمندان آن را مرحله ی ضروری و عمومی تکامل جامعه بشری می دانند. اما نمی توان توتّمیسم را به طور فراگیر در همه ی اقوام و فرهنگ ها جست. اصل مشترک آنها، اعتقاد به شی یا جاندار مقدس است. می توان برای توتّمیسم وجوهی اشتراکی در نظر گرفت: